

УДК 339.9

Р. О. Мадяр,
к. е. н., доцент кафедри світового господарства та економічної теорії,
ДВНЗ "Ужгородський національний університет"

ОБГРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

R. Madyar,
Candidate of Economic sciences, Associate professor, Department of world economy and economic theory,
SHEE "Uzhhorod national university"

THE REASONING OF THE UKRAINE'S ECONOMIC DEVELOPMENT STRATEGY
UNDER THE CONDITIONS OF DEEPENING INTEGRATION TENDENCIES

У статті обгрунтовано стратегію вибору економічного розвитку України в умовах поглиблення інтеграційних та глобалізаційних тенденцій. На основі порівняльного аналізу об'єктивно зважено ризики та економічні вигоди для України, пов'язані з можливістю поглибленої інтеграції з ЄС та РФ та її партнерами по Митному союзу. Відмічається відмінне ставлення ЄС і РФ до якості, характеру та змісту інтеграційного утворення з Україною. Прогнозуються перспективи та можливі наслідки реалізації євроінтеграційної стратегії України. Робиться наголос на гальмуючих чинниках реалізації даної стратегії.

The article presents the reasons for strategy selection of the Ukraine's economic development under the conditions of deepening integration and globalization tendencies. On the basis of comparative analysis the risks and benefits for Ukraine, connected with the possibility of deep integration in the EU and the Russian Federation (RF) and its partners in the Customs Union, are objectively weight up. The author mentions the very good attitude of the EU and RF towards the quality, character and content of the integration formation with Ukraine. The perspectives and possible consequences from realizing the Ukrainian European integration strategy are predicted. The author puts a great emphasis on the disincentive factors of realizing the given strategy.

Ключові слова: стратегія, економічний розвиток, нестабільність, інтеграція, Україна, Європейський Союз, Митний союз, економічні вигоди й ризики.

Key words: strategy, economic development, instability, integration, Ukraine, European Union, Customs Union, economic benefits and risks.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В листопаді 2013 року на саміті у Вільнюсі очікувалось підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Міжнародно-правовий документ про асоціацію налічував понад тисячу сторінок, а за своєю структурою складається з преамбули, семи частин, 43 додатків та 3 протоколів.

Угода про асоціацію між Євросоюзом і Україною охоплювала такі аспекти співробітництва:

1. Зближення між Україною та ЄС на основі спільних цінностей, а також посилена участь України в програмах Європейського Союзу (дотримання прав людини та

фундаментальних свобод; верховенство права; створення найсприятливіших умов для розвитку та безпеки громадян; чесна виборча система, відкрита державна політика; доступні і зручні для громадян адміністративні послуги).

2. Транскордонне співробітництво в галузі зовнішньої політики та політики безпеки, зокрема — у попередженні конфліктів та у військовій сфері (безвізовий режим, можливість авіакомпаній здійснювати рейси без обмежень щодо вибору маршрутів та частоти польотів; запровадження бюджетних авіаліній з Євросоюзом; доступність вартості квитків середньостатистичному українцю).

3. Наближення України до європейських стандартів у галузі права та внутрішніх справ шляхом сприяння розвитку принципів правової держави, а також підтримки боротьби з корупцією, налагодження ефективної роботи органів юстиції та поліпшення захисту даних (справедливе і доступне правосуддя; посилена боротьба із корупцією; професійність державних службовців; дієве місцеве самоврядування; невтручання органів внутрішніх справ у сферу особистого життя громадян; унеможливлення кримінального переслідування без реальних правових підстав).

4. Посилення співпраці в галузі економіки шляхом створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі між ЄС і Україною, налагодження секторальної співпраці в більше ніж 30 сферах, зокрема у сільському господарстві, енергозабезпеченні або в захисті прав споживачів (безмитний доступ до найбільшого в світі ринку для більшості українських продуктів; безпека продукції, вилучення небезпечних продуктів та товарів з ринку та відстеження їх походження, заборона їх продажу, протидія підробці та фальсифікації продукції; зниження цін на продукцію; нові робочі місця; захищеність прав інтелектуальної власності);

5. Налагодження нових форматів співробітництва, надання фінансового сприяння, створення платформи громадянського суспільства (створення та визначення функцій нових інституцій покликаних сприяти реалізації Угоди про асоціацію).

Українське суспільство розглядає Угоду про асоціацію як важливий крок до низки позитивних змін та широких можливостей для секторального співробітництва та наближення в перспективі до наступного етапу — підготовки до вступу в ЄС.

Однак українська влада різко змінила риторику і 21 листопада 2013 Кабінет міністрів України вирішив призупинити процес підготовки до підписання угоди з Євросоюзом, що породило масові протести.

Таким чином, гальмуючу роль в реалізації інтеграційної стратегії України відіграє не лише реформне, технологічне та інноваційно-інвестиційне й інше відставання економіки та суспільства від світових лідерів, але і свідоме блокування включення України в світову економіку з боку окремих суб'єктів, олігархічних кланів, країн, інтеграційних об'єднань, міжнародних інституцій та інших транснаціональних конкурентів.

Слід зауважити, що політика конвергенції ЄС, основною метою якої є вирівнювання диспропорцій між регіонами та країнами і підтримка менш розвинених регіонів, завжди була важливою в системі регулювання ЄС. Особливо це проглядається у регіональній політиці ЄС щодо розвитку транскордонного співробітництва, яке визначено одним із базових серед пріоритетних напрямів регіонального розвитку на перспективу до 2020 р. Але нині ми маємо Європу регіонів, та не маємо України регіонів, бо поки що це Україна олігархів із безправними, кволими, безініціативними та паразитуючими регіонами, які загніваються самі і не дають розвиватися найбільш динамічним і просунутим прикордонним регіонам, метою яких є транскордонна інтеграція і використання європейських коштів у рамках політики сусідства та транскордонного співробітництва, а не випрошування милості у центру.

У нових зовнішніх геополітичних реаліях, що знижують динаміку євроінтеграційних зусиль України, ще більш актуальними стають внутрішні системні реформи, які б забезпечили не декларативну, а реальну гармонізацію досі не збалансованих взаємозв'язків економічних, політичних і соціальних інституцій нації, що суттєво утримує і обмежує досягнення конкурентоспроможності країни в умовах посилення глобалізації та впливу глобальної економічної та фінансової кризи.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Позитивним є новий масив публікацій українських вчених щодо загальноєвропейської економічної інтеграції. З-поміж них заслуговують на увагу монографічні дослідження і статті І.В. Артьомова, В.Г. Воронкової, О.О. Ковальової, В.В. Копійки, В.М. Нижника, В.І. Посельського, С.І. Радзівєвської, Т.І. Шинкаренка та ряду інших українських вчених.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою даного дослідження є порівняльний аналіз ризиків та економічних переваг для України, пов'язаних з можливістю поглибленої інтеграції з ЄС та РФ і її партнерами по Митному союзу та впливаюча звідси необхідність обґрунтування стратегії економічного розвитку України в нових умовах поглибленої політичної та економічної нестабільності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Протягом багатьох років правовою основою відносин між Україною та ЄС є Угода про партнерство та співробітництво від 14 червня 1994 р. (набула чинності 1 березня 1998 р.). Ця угода започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань. Крім того, укладено низку галузевих угод та документів міжнародно-правового характеру, згідно з якими здійснюється співробітництво між Україною та ЄС. З травня 2009 року Україна співпрацює з ЄС в рамках проекту "Східне партнерство", одним із завдань якого є підготовка до вступу України до Європейського Союзу. Східне партнерство — це спільна ініціатива ЄС та східноєвропейських країн-партнерів, яка наближає їх до Європейського Союзу. У ній беруть участь шість країн: Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова та Україна. Європейський Союз є найбільшим донором України, бо починаючи з 1991 року, загальний обсяг допомоги, наданої Україні з боку ЄС в рамках програми TACIS, макрофінансової та гуманітарної допомоги, складав понад 1 млрд євро.

У 2007 році ЄС реорганізував та об'єднав програму TACIS та інші супутні програми технічної допомоги ЄС, доступні для України, у новий Європейський Інструмент сусідства та партнерства — European Neighbourhood and Partnership Instrument. Фінансування в рамках Інструменту надається всім країнам в рамках ЄПС. Бюджет ЄСП 2007—2013 рр. становить приблизно 12 млрд євро, з них для України виділяється 494 млн євро в рамках Національної індикативної програми допомоги ЄСП. Окрім ЄСП, з 2007 року Україна отримала доступ до нових форм технічної допомоги ЄС. 22 листопада 2010 р. було також підписано Протокол до Угоди про партнер-

Таблиця 1. Динаміка питомої ваги експорту і імпорту товарів України до країн ЄС, %

Роки	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Експорт	29,9	31,5	28,2	27,1	23,9	25,4	26,3	24,8
Імпорт	33,7	36,0	36,7	33,8	33,9	31,4	31,2	30,9

Джерело: розроблено на основі [7, с. 78].

ство і співробітництво про доступ України до програм ЄС. Принципово новими інструментами допомоги стали Інвестиційний Механізм Сусідства (Neighbourhood Investment Facility), бюджетом 700 млн євро на період 2007—2013 рр. та Механізм підтримки державного управління (Governance Facility) з річним бюджетом 50 млн євро. Із започаткуванням у 2009 році Східного Партнерства обсяги технічної допомоги ЄС для України, як і для інших східних сусідів ЄС зростають. Окрім скерування частини фондів ЄСП у розмірі 250 млн євро на період 2010—2013 рр. для потреб східних сусідів, додаткові 350 млн євро будуть надані цим країнам у період 2013—2020 рр. [1].

Найбільш суттєві зауваження Об'єднаної Європи до України можна звести до трьох: по-перше, європейці вважають Україну недостатньо демократичною, вони вказують на відсутність верховенства права, обмеженість свободи преси і т. д.; по-друге, в Україні велика доля бідних; по-третє, Україна відстає від Європи в технічному і технологічному оснащенні економіки.

На шляху україно-європейської інтеграції є усвідомлені чи неусвідомлені перешкоди, перш за все це належність до різних цивілізацій. Цивілізаційна невизначеність, притаманна Україні, приховує в собі альтернативи, пов'язані з різними геополітичними орієнтаціями, різними варіантами вирішення питання про місце та роль країни в системі міжнародних відносин і, природно, з різними зовнішньополітичними пріоритетами [2, с. 47].

Але головною проблемою є ситуація всередині країни. Необхідно якомога скоріше подолати внутрішньополітичну кризу, протистояння всередині владних структур, здійснити ряд внутрішніх реформ — у першу чергу, спростити податкове законодавство, провести адміністративні реформи, та, як наслідок, поліпшити інвестиційний клімат у країні.

На думку експертів, вступ України в ЄС повинен надати більше переваг, ніж ризиків.

Однак побувають і критичні ставлення щодо вступу України в ЄС. Здебільшого ця позиція базується на тому, що Україна має достатній потенціал для самостійного розвитку, але звичайно в тісному співробітництві з ЄС. Україна матиме вільний доступ до європейського ринку, зросте зарубіжне інвестування (після створення ЗВТ), спроститься процес пересування через кордон, але вступ в ЄС не є обов'язковим.

Не можна не враховувати певні економічні переваги для України, пов'язані з можливістю поглибленої інтеграції з Росією і її партнерами по Митному союзу. Зокрема, це можливість спільного розвитку авіабудування, машинобудування та інших галузей обробної промисловості в режимі міжнародної кооперації, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності; реалізація транзитного потенціалу України в торгівлі між Сходом і Заходом; можливість урізноманітнити структуру експорту послуг за рахунок науково-технічних,

освітніх, інженерних, будівельних та інших послуг, які наразі мають обмежений потенціал виходу на ринки ЄС; можливість залучення значних фінансових ресурсів РФ у ряд важливих галузей економіки України, причому на простіших умовах, порівняно з умовами залучення інвестицій з ЄС [4, с. 27].

Якщо проаналізувати структуру українського експорту до РФ, то на відміну від експорту до ЄС, тут присутні товари з підвищеним рівнем доданої вартості: у 2011 р. провідне місце в експорті до РФ посідали чорні метали та вироби з них (20,6%), транспортні засоби (19,4%), механічне обладнання, машини та механізми, електрообладнання (16,3%), мінеральні продукти (16,2%), продукція хімічної промисловості (6,1%), готові харчові продукти (5,4%) [5, с. 63]. На ринку ЄС-28 Україна відзначається підвищеним рівнем присутності за такими товарами, як чавун і сталь — 12,3% (друге місце у світі після РФ), олійне насіння та олійні плоди — 8,6%, олії та жири — 8,3%, пробка та лісоматеріали — 5,7%, руди та лом металів — 4,5%, вугілля, кокс і брикети — 3%, корми для тварин — 2,1% [6]. Але наврайд чи ці позиції визначають стратегію економічного розвитку країни.

Важливо оцінювати й ризики для України, пов'язані з можливістю поглибленої інтеграції з РФ та ЄП, серед яких особливе значення мають наступні: практичний зрив усієї системи домовленостей з ЄС стосовно політичної асоціації і прогресуючої економічної інтеграції; реальне істотне обмеження доступу України до програм і фінансових ресурсів розвитку ЄС; приплив російського капіталу на ринок України, зокрема, в визначальні для перспектив України галузі та наукоємні виробництва (енергетика, літакобудування, суднобудування, зв'язок, комп'ютерні, інженерні послуги) може сприяти прийняттю стратегічно важливих для України рішень на користь Росії та повній втраті контролю над ними з боку України. Таким чином, реалізація євразійського інтеграційного напрямку в його чистому вигляді — дуже суперечливий і ризикований для України варіант.

Отже, зараз перед Україною стоїть проблема вибору утворення зони вільної торгівлі з ЄС, або вступу до Митного союзу, який уже трансформувался у ЄП і має трансформуватися у ЄЕС. Країни ЄС є споживачами значної частини українського експорту товарів, а значну частину українського імпорту складає їх продукція (табл. 1).

Торговельно-економічні зв'язки України з країнами ЄС розвиваються передусім за рахунок імпорту, стимулюючи розвиток інтеграційних процесів. Товарна структура експорту України в країни ЄС (її основа — сировина та напівфабрикати, як вже зазначалося) потребує рішучого зрушення у бік збільшення обсягів продукції із значним обсягом доданої вартості. Участь України на європейських ринках наукоємної високотехнологічної продукції має бути значно посилена. На відміну від експорту, основу імпорту товарів країн ЄС до України складає продукція із значним обсягом доданої вартості — фармацевтична продукція, полімерні матеріали, пластмаси, котли, машини, апарати і механічні пристрої, електричні машини і устаткування, наземні транспортні засоби, крім залізничних. Найбільшу

питому вагу має продукція машинобудування. Проте значну частину імпорту продукції машинобудування складають наземні транспортні засоби, крім залізничних, а по суті — легкові автомобілі, які мало сприяють підвищенню технологічного рівня промисловості України. Країни ЄС є споживачами значної частини українського експорту товарів і постачають значну частину українського імпорту. Розвиток торговельно-економічних відносин з країнами ЄС, а особливо з Російською Федерацією, забезпечує Україну енергоносіями і попитом на продукцію її обробної промисловості і, що має велике значення у зв'язку з переходом економіки України на інноваційно-інвестиційну моделі розвитку, на продукцію машинобудування. Товарооборот між Україною та країнами ЄС характеризується зростаючим негативним сальдо (табл. 2).

У 2012 р. Білорусь, Казахстан і Російська Федерація спожили 64,6 % усього українського експорту високотехнологічної продукції.

Аналіз статистичних даних дозволяє зробити висновки, що для переходу економіки України на інноваційно-інвестиційну модель розвитку в умовах світової фінансової кризи і подорожчання енергоресурсів розвиток торговельних відносин з країнами ЄС і ЄС набуває, як мінімум, рівнозначної ваги. На думку ряду дослідників: "з огляду на серйозне загострення економічного становища в низці країн Європейського Союзу, європейська криза актуалізувала дискусії щодо майбутнього євроінтеграційного проекту як такого. Отже, для Української Держави актуальними стають також запитання: чи є життєздатною економіка Євросоюзу, чи є перспективи у національної євроінтеграційної стратегії...?" [8, с. 3]. Але з огляду на останні події, які відбуваються в Україні, економічні показники відходять на другий план. На перший висувається верховенство права, функціонування законів, демократичність у державі. А все це в свою чергу може відновити інвестиційний клімат, структурно перебудувати галузі та забезпечити економічне зростання в країні, сподіваємось вже за нової влади. Таким чином, все ж таки є сенс поступитися короткостроковими вигодами на користь довгострокової перспективи.

З точки зору європейського співтовариства, прихильники членства України в ЄС називають наступні позитивні наслідки для європейської спільноти [9]:

- членство України в ЄС означає більшу безпеку і стабільність в Європі завдяки унікальній геостратегічній позиції України;

- членство України в ЄС покращує енергетичну безпеку і транспортні зв'язки ЄС, бо Україна — стратегічна зона транзиту для трансконтинентальних мереж трубопроводу, повітряних і сухопутних шляхів;

- членство України в ЄС передбачає нові економічні можливості — значний потенціал ринку, ряд ділових можливостей для інвестицій ЄС і торгівлі;

- членство України в ЄС збагатить його культурну різноманітність;

- при вступі України, ЄС отримає можливість посилити свій вплив у Чорноморському регіоні.

За сукупними оцінками вітчизняних експертів, для безболісного вступу до ЄС Україні бажано збільшити

Таблиця 2. Динаміка питомої ваги експорту і імпорту товарів України до країн ЄС, % [7, с. 79]

Роки	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Експорт	26,4	27,9	31,8	29,4	28,1	32,3	34,5	32,5
Імпорт	38,7	35,5	32,9	29,6	37,3	42,0	42,4	40,1

Джерело: розроблено на основі [7, с. 79].

ВВП до 300 млрд дол. США, а сукупний обсяг прямих іноземних інвестицій має досягти майже 80 млрд дол. США. Для подолання відчутного розриву в обсягах ВВП на душу населення між Україною та членами ЄС щорічні темпи зростання ВВП повинні бути на рівні не менше 6—7 відсотків, а товарообіг повинен становити як мінімум 60 відсотків [10, с. 284]. Приблизні розрахунки ВВП на майбутній період розвитку України показують, що за збереження наявної тенденції необхідного рівня обсягу ВВП на рік буде досягнуто лише у 2019—2020 роках. На жаль, економічні й фінансові кризи, сплески яких цілком імовірно протягом наступних років, можуть віддалити цей термін на невизначений час.

У наші дні існує маса міжнародних рейтингів та оцінок рівня розвитку країн світу. Глобальні дослідження, що здійснюються поважними організаціями вивчають найбільш цікаві сфери життєдіяльності суспільства в різних країнах світу, а отримані результати використовують для порівняння соціально-економічних, політичних, культурних позицій країн світу серед низки досліджуваних. Найбільш поширеними та повними є індекси глобалізації (KOF Index of Globalization), глобальний індекс миру (Global Peace Index, GPI), індекс легкості ведення бізнесу (Ease of doing business Index), індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom), індекс свободи преси (Press Freedom Index, PFI), індекс глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index), індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index, CPI), індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index, HDI).

Результати цього річного звіту Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum) [11] свідчать, що наша країна за останній рік у рейтингу глобальної конкурентоспроможності втратила 11 позицій, з 73 до 84, отримавши показник 4.05 бали з 7 можливих. Аналогічну динаміку втрати 11 позицій продемонстрували Уругвай, Єгипет, Гана і Бенін. Трійка лідерів не змінилася з попереднім роком, адже Швейцарія, Сінгапур та Фінляндія продовжують утримувати все ті ж 1-ше, 2-ге та 3-тє місце, а найгірший показник дістався центрально-африканській країні Чад. Російська Федерація та Казахстан випереджають Україну за показниками конкурентоспроможності, посідаючи відповідно 67 і 51-е місця у загальному рейтингу.

Згідно із звітом Всесвітнього економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність за 2012—2013 рр. Україна продовжує демонструвати свої основні конкурентні переваги — освіту та ємність ринку.

Високоосвічене населення, значна ємність ринку є гарною основою для подальшого економічного зростання. Але з іншого боку, незважаючи на проведені в Україні економічні реформи, залишаються слабкою система інституцій (132-е місце) та неефективним ринок товарів і послуг (117-е місце). Пріоритетним напрямом також має стати стабілізація фінансового сектора Ук-

раїни (114-е місце) та підвищення рівня розвитку бізнесу (91-е місце).

Серед основних невикористаних можливостей особливу увагу слід приділити підіндексам "Інновації" та "Технологічна готовність". Рейтинг України за підіндексом "Інновації" у 2012—2013 рр. відповідає 71-му місцю. Найбільший вплив на підвищення значення цього рейтингу у 2012—2013 рр. порівняно з попереднім періодом мала зміна таких його складових, як якість науково-дослідних інститутів (+8 позицій), державні закупівлі новітніх технологій і продукції (+15 позицій), наявність вчених та інженерів (+26 позицій), кількість патентів, отриманих у США на 1 млн населення (+20 позицій) [12].

За показником "інноваційна спроможність" Україна змістилася вниз на 16 позицій, оскільки вітчизняні підприємства більшою мірою використовують іноземні технології шляхом отримання ліцензій, ніж власні розробки та дослідження.

В умовах науково-технологічної революції, формування глобального поділу й кооперації праці для України не існує альтернативи планетарним і регіональним інтеграційним процесам. У визначенні оптимальних векторів зовнішньоекономічної стратегії України слід спиратися на фундаментальні теоретичні розробки та напрацьовану практику реалізації порівняльних і конкурентних переваг у світовому господарстві, їхнє утілення в міжнародних інтеграційних проектах. Водночас необхідно враховувати реальний стан інтеграції економіки України до світогосподарських процесів і регіональних структур. Назвемо принаймні три можливих напрями ефективної адаптації України до міжнародного поділу праці:

1) участь у загальноєвропейському економічному просторі. Отже, доцільно визначитися, які галузі й виробництва становитимуть профіль міжнародної спеціалізації України. Стимулювання цих галузей і виробництва методами ринкової економіки одночасно окреслить пріоритетні зміни в народному господарстві України;

2) визначення специфічних сфер співробітництва з країнами інших континентів, які становитимуть взаємний інтерес;

3) підключення до загальносвітового співробітництва на галузевій основі, особливо у науково-технічній, енергетичній, продовольчій, екологічній сферах.

Під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх економічних процесів в Україні виникає низка проблем, до яких слід віднести:

- зростання ціни на газ;
- посилення конкуренції на світових ринках тих товарів, які становлять основу українського експорту, насамперед металів;
- інвестиційний клімат у країні, незважаючи на політичні декларації на найвищому рівні, досі залишається несприятливим;
- подальше відкриття внутрішнього ринку, зумовлене вступом України до СОТ, супроводжується зростанням конкуренції між національними й іноземними компаніями, особливо у сферах сільського господарства та виробництва продуктів харчування, споживчих товарів;
- стрімке зростання соціальних витрат у різних формах, незбалансована структура державного боргу

та його динаміка створюють великі ризики для фіскальної системи;

- стабільно високий дефіцит Пенсійного фонду, який загрожує фіскальній стабільності в цілому;
- недостатність реформ у сільському господарстві;
- загострення проблем захисту прав власності.

Інтеграція України до світового господарства ускладнюється неефективною структурою економіки України, відсталістю технологічної бази виробництва, невирішеними соціальними завданнями.

Європейська орієнтація України потребує прискореного розвитку економіки та значного підвищення рівня життя населення. Тому важливою умовою входження України до світового ринку та європейського економічного простору є відповідність вітчизняних соціальних стандартів міжнародним. Велику роль у вирішенні цієї проблеми відіграють такі міжнародні організації, як МОП, ООН, Світовий банк. Вони відпрацьовують норми й рекомендації, що застосовуються з урахуванням національних особливостей кожної конкретної країни.

Головна мета розроблення соціальних стандартів — забезпечити в країні стабільність і мінімізацію соціального ризику, що в цілому дасть змогу знизити соціальне напруження.

Інтеграція України в систему міжнародного поділу праці потребує проведення багатовекторної зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням національних інтересів. Це стосується, по-перше, геополітичних напрямів цієї діяльності і, по-друге, входження до міжнародних економічних інституційних структур.

Здійснення зовнішньоекономічної стратегії намічене за кількома напрямками:

- європейський вибір, перспективна мета входження до ЄС, а нині — виконання угоди з ЄС про партнерство та співробітництво;
- стратегічне партнерство з Росією й іншими країнами СНД, із якими Україна пов'язана багатьма аспектами: історично, виробничою кооперацією, ввезенням енергоносіїв та іншого імпорту;
- стратегічне партнерство зі США — світовим лідером.

Україна прагне органічно поєднувати зазначені вектори з економічним співробітництвом на інших напрямках, диверсифікуючи їх.

Практичні кроки до європейської інтеграції за умови дотримання трьох критеріїв:

- політичного: стабільність установ, що гарантують демократію, верховенство закону, дотримання прав людини та захист прав меншин;
- економічного: дієва ринкова економіка;
- організаційного: зобов'язання, що випливають із факту вступу до ЄС, зокрема визнання принципів політичного, економічного й монетарного об'єднання.

Оптимізація економічних відносин із Російською Федерацією мають базуватися на принципах добросусідства, партнерства, рівності та взаємовигоди.

Процеси інтернаціоналізації та глобалізації господарського життя, відкритий характер економіки України зумовлюють необхідність поглиблення співробітництва з міжнародними фінансовими інституціями на прин-

ципах міжнародного права, поваги взаємних інтересів і позицій. Центр ваги у взаємовідносинах із МВФ поступово буде перенесений у площину безкредитних відносин, узгодження головних параметрів макроекономічної політики з тенденціями та прогнозами розвитку світової економічної кон'юнктури, з динамікою й напрямками міжнародних фінансових та інвестиційних потоків.

Розвиток України в наступні 10 років, на нашу думку, буде проходити в надзвичайно складних міжнародних умовах, в умовах жорсткої конкуренції на фінансових ринках, і в жорстких міжнародних відносинах. Підбиваючи підсумки щорічного аналізу української економіки, експерти МВФ рекомендували українській владі вжити заходів для зниження дефіциту платіжного балансу, скоротити субсидії в енергетичному секторі (які становили торік 7,5% ВВП), продовжити зусилля щодо зміцнення банківського сектора і підвищенню конкурентоспроможності економіки. Фонд [13] очікує зниження ВВП України на 0,3% в поточному році і збільшення цього показника лише на 1% в 2014 році. Завищений обмінний курс нацвалюти сприяв збільшенню дефіциту платіжного балансу України. При цьому жорстка монетарна політика, націлена на підтримку стабільності курсу, що використовує заходи адміністративного контролю, придушила зростання економіки. У цьому зв'язку виконавчі директори МВФ рекомендували владі допустити велику гнучкість обмінного курсу гривні та прискорити перехід до таргетування інфляції. МВФ підкреслив необхідність бюджетної консолідації, зокрема зниження бюджетних витрат за рахунок підвищення ефективності держзакупівель. Виконавчі директори МВФ заявили про важливість реформування енергетичного сектора України, який характеризується як "неефективний", зокрема за рахунок підвищення енерготарифів. Україна отримала кредити МВФ, однак лише частково реалізувала досягнуті з фондом угоди, у зв'язку з чим програма так і не була виконана. На думку фонду, в майбутньому для України доцільно виділяти кошти на більш короткі терміни та за умови попереднього виконання ряду узгоджених з МВФ умов допомоги. Міжнародний валютний фонд вважає, що політика українського уряду призвела до створення внутрішніх і зовнішніх дисбалансів, що сприяли поглибленню рецесії в країні.

В умовах глобалізації фінансових потоків і глобальних інтеграційних процесів, для України, особливо гостро визначилися накопичені за попередні роки системні проблеми забезпечення належного рівня економічної безпеки, а саме її складової — фінансової. Економічна безпека включає фінансову, інвестиційну, інноваційну, зовнішньоторговельну, енергетичну, соціальну, демографічну безпеки. Безперечно, всі складові є дуже важливими в сучасній економіці. Більшість індикаторів фінансової безпеки України (рівень інфляції обсяг зовнішнього боргу, рівень монетизації, дефіцит бюджету, вартість банківських кредитів, офіційні резервні активи) перевищують допустимі порогові значення, що позначається на підвищенні рівня безпеки країни та її залежності від зовнішніх факторів.

ВИСНОВКИ

У найближчі роки головними завданнями економічної політики України залишатимуться:

- забезпечення динамічного економічного зростання переважно за рахунок науково-технологічних чинників і підвищення продуктивності факторів виробництва;

- утримання макроекономічної рівноваги (інфляція, зайнятість, обмінний курс гривні, відсоткова ставка Національного банку, дефіцит держбюджету й ін.);

- здійснення широкомасштабної структурної реформи галузевого і територіального спрямування, реструктуризація інституційної системи, реформування адміністративно-територіального устрою;

- збалансований розвиток соціальної сфери, доведення її рівня до параметрів країн Центральної та Східної Європи;

- переведення зовнішньоекономічних зв'язків України на нову основу шляхом прагматизації інтеграційних процесів і здійснення цивілізованої експансії на ринках третіх країн.

Слід мати на увазі відмінне ставлення ЄС і РФ до якості, характеру та змісту інтеграційного утворення з Україною. Ця відмінність має ціннісну природу: ЄС визнає і намагається утверджувати цінності демократії, верховенства права, захищеності інтересів і прав кожного громадянина; для РФ ці цінності мають другорядне значення, порівняно з прагненням забезпечити геополітичне домінування на пострадянському (в перспективі — більш широкому) просторі.

Приєднавшись до Митного союзу Україна може отримати тактичні вигоди, в т. ч. в економічній сфері, але в цьому випадку існують ризики втрати стратегічної перспективи економічного інноваційного розвитку. Утвердження пріоритетності курсу на європейську інтеграцію (за умови налагодження партнерських, рівноправних і прозорих відносин з РФ) не обіцяє Україні миттєвих економічних вигід, але вона виграє у цьому випадку стратегічно через запровадження європейських цінностей, норм і правил, тим самим підвищуючи свою інвестиційну привабливість та отримуючи реальні шанси реструктуризації національної економіки на сучасних інноваційних засадах (оскільки нинішній інноваційний потенціал ЄС є значно вищим за потенціал РФ) [14, с. 99].

З описаного вище не важко зробити висновок, що проблем щодо просування України до ЄС є більш ніж достатньо.

Але головною проблемою є ситуація всередині країни — наша економіка ще досить слабка, керівництво здебільшого ухиляється від виконання конкретних дій щодо реформування і перетворень в країні. Позитивним є те, що як громадяни ЄС, так і українці в цілому схвально ставляться до євроінтеграційних прагнень України. Тобто потрібно здійснювати конкретні дії, що наблизять Україну до теперішніх стандартів розвитку і питання вступу вирішиться.

Сьогодні необхідно зробити нові кроки назустріч інтеграції. Вирішити політичну кризу, відновити переговори щодо підписання угоди про Асоціацію між ЄС та Україною, що виведе відносини на новий рівень. Зок-

рема, створення поглибленої зони вільної торгівлі, беззаперечно стане причиною покращення інвестиційного клімату та збільшення обсягу інвестицій, сприятиме скасуванню технічних бар'єрів та митних тарифів, а також лібералізації руху послуг, капіталу та робочої сили.

Загалом світова фінансова криза, світова енергетична й екологічна криза, посилення конкурентної боротьби на глобалізованих ринках, подальший вплив глобалізації на держави світу, зростання ролі глобалізаційних тенденцій — усе це ставить питання про новий розвиток держав, які були б здатними реалізувати внутрішні трансформації, а також були б спроможними інтегруватися в новий світовий економічний простір і протистояти зовнішнім загрозам [14, с. 101—103].

Подальші наукові дослідження окресленої в статті проблематики можуть проводитись у напрямі більш глибокого вивчення зарубіжного досвіду трансформування передумов в основні інтеграційні етапи, фінансового та інституційного забезпечення транскордонного і євро-регіонального співробітництва, формування концептуальних засад скоординованої системи транскордонної співпраці в Україні, яка при своєму функціонуванні керувалася б, передусім, національними інтересами держави.

Література:

1. Представництво України при Європейському союзі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua>
2. Політика Європейської інтеграції: навч. посібник / Під редакцією проф. В.Г.Воронкової. — К., 2007. — 517 с.
3. Економічні відносини ЄС — Україна — Росія // Національна безпека і оборона. — 2012. — № 4—5. — 54 с.
4. Eurostat. External and intra — European Union trade. — A statistical yearbook: Data 1958—2010, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2011, pp. 58—75.
5. Товарна структура зовнішньої торгівлі України за січень-грудень 2011 р. — Держкомстат України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Радзієвська С.І. Україна між ЄС та ЄП в умовах глобальної нестабільності. // Міжнародна економічна політика. — 2013. — № 1 (18). — С. 63—86.
7. Клименко І.В. Ризики Європейського інтеграційного проекту: виклики та можливості для України: Аналітична доповідь / І.В. Клименко, І.В. Ус; за ред. Я.А. Жаліла. — К.: НІСД, 2012. — 3 с.
8. R.Shpek, speech of Ukrainian Ambassador "Pluses and minuses of Ukraine's membership in the EU for the European Union" // Embassy News of Mission of Ukraine to European Communities / October 17, 2007.
9. Україна на шляху до європейської інтеграції: економічна безпека, переваги вибору / За ред. В.М. Нижника. — Хмельницький: ХНУ, 2008. — 307 с.
10. Info-Light. Аналіз індексу конкурентоспроможності України в 2013—2014 рр. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://infolight.org.ua/content/analiz-indeksu-konkurentospromozhnosti-ukrayini-v-2013-2014-rr>

11. UkrINTEI. Місце України за Глобальним індексом конкурентоспроможності у 2012—2013 рр. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.uintai.kiev.ua/viewpage.php?page_id=492

12. Інтерфакс-Україна. МВФ розкритикував економічну політику в Україні. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.theinsider.com.ua/business/52b3f2e2949c>

13. Ткаленко С. Фінансова безпека держави в умовах посилення глобалізаційних процесів // Міжнародна економічна політика. — 2013. — № 1 (18). — С. 87—104.

References:

1. Mission of Ukraine to the European Union (2013), available at: <http://www.ukraine-eu.mfa.gov.ua>. (Accessed 10 Jan. 2014).
2. Polityka evropejs'koi integratsii [The politics of the European integration] (2007), edited by Prof. Voronkova V.G., Kyiv, Ukraine.
3. "The European relations EU-Ukraine-Russia", Natsional'na bezpeka i oborona (2012), vol.4—5, 54 p.
4. "Eurostat. External and intra — European Union trade" (2011), Publications Office of the European Union, Luxembourg, pp.58—75.
5. Derzhkomstat (2013), "Commodity structure of foreign trade of Ukraine in January-December 2011, available at: www.ukrstat.gov.ua.
6. Radziievs'ka, S.I. (2013), "Ukraine between the EU and the EEA (European economic area) under the conditions of global instability", Mizhnarodna ekonomichna polityka, vol.1 (18), pp. 63—86.
7. Klymenko, I.V. (2012), "The risks of European integration project: challenges and possibilities for Ukraine", NISS, Kyiv, Ukraine.
8. Shpek, R. (2007), "Speech of the Ukrainian Ambassador "Pluses and minuses of Ukraine's membership in the EU for the European Union", Embassy news of Mission of Ukraine to European communities.
9. Nyzhnyk, M. (2008), "Ukraine on the way to European integration: economic safety, advantages of the choice" [Ukraina na shlyahu do evropejs'koi integratsii: ekonomichna bezpeka, perevagy vyboru], KhNU, Khmelnyts'ky, Ukraine.
10. Info-Light (2013), "The analysis of the index of competitiveness in Ukraine in 2013—2014", available at: <http://infolight.org.ua/content/analiz-indeksu-konkurentospromozhnosti-ukrayini-v-2013-2014-rr> (Accessed 14 Jan. 2014).
11. UkrINTEI (2013), "The place of Ukraine in the Global index of competitiveness in 2012—2013, available at: http://www.uintai.kiev.ua/viewpage.php?page_id=492. (Accessed 18 Jan. 2014).
12. Interfax Ukraine (2013), "IMF criticized the economic policy of Ukraine", available at: <http://www.theinsider.com.ua/business/52b3f2e2949c> (Accessed 29 Jan. 2014).
13. Tkachenko, S. (2013), "The financial safety of the state under the condition of strengthening of the globalization processes, Mizhnarodna ekonomichna polityka, vol. 1 (18), pp. 87—104.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2014 р.